

ПОЗИТИВНА ДИСКРИМІНАЦІЯ У СФЕРІ ОСВІТИ: СТРАТЕГІЇ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЯГНЕННЯ РІВНОСТІ

POSITIVE DISCRIMINATION IN EDUCATION: STRATEGIES AND RESULTS OF ACHIEVING EQUALITY

Колодій О.А., д.ю.н.,
старший викладач кафедри теорії держави та права
Національна академія внутрішніх справ

Актуальність статті полягає в тому, що у пошуках більш справедливого та інклюзивного освітнього середовища прийняття позитивної дискримінації, спрямовано на виправлення історичної несправедливості та усунення системних бар'єрів, які зумовлюють нерівність в освіті. Крім того, міжнародний вимір застосування стратегій позитивної дискримінації підкреслює важливість транскордонного співробітництва та обміну найкращими практиками у подоланні конфліктів і бар'єрів на шляху впровадження ефективної політики позитивних дій. Мета статті полягає в вивченні та аналізі концепцій конституціоналізму та позитивної дискримінації, їх взаємодії та впливу на формування правових та соціальних систем сучасних демократичних держав. Дослідження має на меті зрозуміти, як міжнародні стандарти та практики впливають на національні підходи до реалізації цих концепцій, і яким чином міжнародна співпраця може сприяти покращенню правового та соціального становища маргіналізованих груп. Стаття присвячена аналізу феномену позитивної дискримінації у сфері освіти. У статті розглянуто теоретичні підходи до визначення цього поняття, а також його практичну реалізацію в системах освіти різних країн. Впровадження політики позитивної дискримінації в освіті є свідченням колективного прагнення до більш справедливого та рівноправного суспільства. Стаття також розкриває сутність того, що причини нерівності в освіті не лише підривають потенціал окремих осіб, але й зумовлюють соціальне розшарування та поляризацію у суспільстві. Таким чином, вивчення стратегій, що застосовуються, і результатів, досягнутих завдяки позитивній дискримінації, дає безцінне розуміння складнощів сприяння розмаїттю та рівності в освітньому середовищі. Також в статті висвітлюється міжнародна практика застосування стратегій, які спрямовані на усунення колізій в імплементації позитивної дискримінації у сфері освіти. Аналізуючи вплив даних практик, стаття підкреслює значення міжнародної співпраці та обміну досвідом у забезпеченні рівності та захисту прав людини. Цей аспект показує, як покращення якості освіти впливає на національні стратегії боротьби з дискримінацією та сприяє розширенню прав та можливостей для маргіналізованих груп. За результатами дослідження було виявлено, стратегії, спрямовані на позитивну дискримінацію, що виявилися ефективними для посилення різноманітності в навчальних закладах. Це розмаїття не обмежується расовим чи етнічним походженням, але також включає соціально-економічний статус, географічне походження та нетрадиційну академічну підготовку. Зростання різноманітності збагачує освітнє середовище, сприяючи ширшому обміну думками та досвідом між освітньою спільнотою.

Ключові слова: позитивна дискримінація, позитивні заходи, рівність, права людини, різноманітність та інклюзія, освітня справедливість, системи квот, дискримінація.

The relevance of the article lies in the fact that in the search for a more just and inclusive educational environment, the adoption of positive discrimination is aimed at correcting historical injustice and eliminating systemic barriers that cause inequality in education. In addition, the international dimension of the application of affirmative action strategies emphasizes the importance of cross-border cooperation and exchange of best practices in overcoming conflicts and barriers to the implementation of effective affirmative action policies. The purpose of the article is to study and analyze the concepts of constitutionalism and positive discrimination, their interaction and influence on the formation of legal and social systems of modern democratic states. The research aims to understand how international standards and practices influence national approaches to the implementation of these concepts, and how international cooperation can contribute to improving the legal and social situation of marginalized groups. The article analyzes the phenomenon of positive discrimination in education. The article discusses theoretical approaches to the definition of this concept, as well as its practical implementation in the education systems of different countries. The introduction of affirmative action in education is an indication of a collective desire for a more just and equal society. The article also reveals the fact that the causes of inequality in education not only undermine the potential of individuals, but also cause social stratification and polarization in society. Thus, studying the strategies employed and the results achieved through positive discrimination provides invaluable insight into the complexities of promoting diversity and equality in the educational environment. The article also highlights international practice of applying strategies aimed at eliminating conflicts in the implementation of positive discrimination in education. By analyzing the impact of these practices, the article emphasizes the importance of international cooperation and exchange of experience in ensuring equality and protection of human rights. This aspect shows how improving the quality of education affects national anti-discrimination strategies and contributes to the empowerment of marginalized groups. The study found that strategies aimed at positive discrimination have proven effective in increasing diversity in educational institutions. This diversity is not limited to racial or ethnic origin, but also includes socioeconomic status, geographic origin, and non-traditional academic backgrounds. Increased diversity enriches the educational environment by promoting a broader exchange of ideas and experiences among the educational community.

Key words: positive discrimination, affirmative action, equality, human rights, diversity and inclusion, educational equity, quota systems, discrimination.

Постановка проблеми. У пошуках більш справедливого та інклюзивного освітнього середовища прийняття позитивної дискримінації, спрямовано на виправлення історичної несправедливості та усунення системних бар'єрів, які зумовлюють нерівність в освіті. Враховуючи це є підстави стверджувати, що, по-перше, існує нагальна потреба в ретельному вивченні теоретичних засад і практичного застосування позитивної дискримінації в освіті, розуміння її різноманітних проявів у різних національних контекстах. По-друге, причини освітньої нерівності виходять за межі окремих інституцій, відображаючи ширші суспільні поділи та системну несправедливість.

Крім того, міжнародний вимір застосування стратегій позитивної дискримінації підкреслює важливість

транскордонного співробітництва та обміну найкращими практиками у подоланні конфліктів і бар'єрів на шляху впровадження ефективної політики позитивних дій.

Саме тому дана стаття має на меті критично оцінити явище позитивної дискримінації в освіті, дослідити її теоретичні засади, практичні виклики та наслідки її впровадження для досягнення різноманітності та рівності в освітній сфері.

Стан дослідження проблеми. Проблеми позитивної дискримінації у сфері освіти демонструє широкий спектр наукових підходів та точок зору, що відображається у роботах К. Крешноу, Т. Совела, А. Карапетян, Т. Дороніної, В. Котигоренката іт.

В свою чергу, до дослідження позитивної дискримінації у своїх публікаціях зверталися такі вчені, як, П. Дж. Вільямс, Г. Лурі, Л. Гінір, Л. Ведінгтон, А. Дейвіс, Д. Белл, Н. Канторга інші.

Мета дослідження полягає у вивченні та аналізі концепцій конституціоналізму та позитивної дискримінації, їх взаємодії та впливу на формування правових та соціальних систем сучасних демократичних держав. Дослідження має на меті зрозуміти, як міжнародні стандарти та практики впливають на національні підходи до реалізації цих концепцій, і яким чином міжнародна співпраця може сприяти покращенню правового та соціального становища маргіналізованих груп.

Виклад основного матеріалу

Позитивна дискримінація в освіті – це сукупність цілеспрямованих дій і політик, спрямованих на забезпечення рівних освітніх можливостей для всіх суспільних груп, особливо для тих, хто історично був недостатньо представлений або перебував у несприятливому становищі. Ця концепція ґрунтується на переконанні, що рівність в освіті має фундаментальне значення для досягнення соціальної справедливості та рівності.

Теоретичне обґрунтування позитивної дискримінації полягає у визнанні системних бар'єрів, які заважають певним групам отримати доступ до тих самих освітніх можливостей, що й інші. Такі науковці, як Кімберлі Креншоу та Патриція Вільямс, зробили значний внесок у цей дискурс, стверджуючи, що інтерсекціональність та закон відіграють вирішальну роль у подоланні освітньої нерівності. Наприклад, робота Креншоу про інтерсекціональність висвітлює, як соціальні ідентичності, що перетинаються (раса, гендер, клас), сприяють унікальному досвіду несприятливого становища [4].

У своїх роботах Деррік Белл, відомий як один із засновників критичної расової теорії, досліджував вплив позитивної дискримінації в освітніх установах. Зосереджувалась на більш інклюзивних стратегіях прийому до закладів освіти, які виходять за рамки традиційних показників [2].

Окрім цього Лані Гіньє – правознавиця і теоретик громадянських прав – критично аналізувала наслідки позитивної дискримінації в освітніх установах. Зосереджувалась на більш інклюзивних стратегіях прийому до закладів освіти, які виходять за рамки традиційних показників [7].

Узагальнюючи зазначене можна навести приклади стратегій впровадження позитивної дискримінації. Зокрема:

Системи квот. Деякі навчальні заклади впроваджують системи квот, щоб забезпечити певний відсоток прийому або стипендій для студентів з маргіналізованих спільнот. Так, Індія має одну з найбільш розгалужених систем квот у світі, яка офіційно називається системою резервацій. Вона виділяє певний відсоток місць на державних посадах, у навчальних закладах і навіть у політичних кабінетах для представників зареєстрованих каст, зареєстрованих племен та інших відсталіх класів. Ця система спрямована на подолання історичної несправедливості та нерівності, з якими стикаються ці спільноти [5]. Дані Індійського опитування про вищу освіту (AISHE) свідчать про постійне зростання кількості студентів з цих категорій у вищих навчальних закладах протягом багатьох років [13].

Хоча в США немає офіційної системи квот через законодавчі обмеження, політика позитивної дискримінації у вищій освіті все ж присутня, щоб збільшити представництво студентів з числа меншин. Університети можуть враховувати расову приналежність як один з багатьох факторів при комплексному розгляді справи абітурієнта [6].

Цілісний вступ. Навчальні заклади можуть брати до уваги досвід абітурієнта, подолані ним труднощі та його внесок у розмаїття як фактори, що впливають на рішення про зарахування.

Процес вступу до Гарвардського університету є відомим прикладом цілісного підходу. Університет оцінює абітурієнтів за багатьма параметрами, включаючи інтелектуальну складову, лідерський потенціал та особистісні якості. Приймальна комісія також розглядає, як абітурієнти справлялися з особистими та академічними викликами, а також їхню здатність зробити внесок у розмаїття Гарвардської спільноти. Цей підхід піддавався критиці та юридичному оскарженню, але Верховний суд США підтримував практику розгляду раси як одного з багатьох чинників при прийнятті рішень про вступ, доки нещодавнє рішення у 2023 році не поставило під сумнів законність расово-свідомої політики вступу до Гарварду [14].

Результат запровадження даної стратегії свідчить про те, що збільшилося представництво студентів з числа меншин. Наприклад, випуск Гарвардського коледжу 2023 року був одним із найрізноманітніших, зі значним відсотком афроамериканців, іспаномовних або латиноамериканців, азійсько-американців та студентів інших етнічних груп, що свідчить про ефективність цілісного перегляду у просуванні расового та етнічного розмаїття [9].

Техаське правило 10% найкращих – знакова освітня політика, запроваджена у відповідь на рішення федерального апеляційного суду 1996 року (Хопвуд проти Техасу), яке фактично заборонило враховувати расову приналежність під час вступу до коледжів у штаті. Це рішення кинуло виклик практиці прийому до державних університетів Техасу, зокрема до Техаського університету в Остіні, який використовував расову приналежність як один із багатьох чинників у процесі прийому, щоб сприяти різноманітності.

Варто зазначити, що правило 10% найкращих залишається ключовою частиною підходу Техасу до сприяння освітньому розмаїттю та можливостям. Воно стало предметом вивчення для політиків та освітан по всій країні, зацікавлених у расово-нейтральних альтернативах позитивній дискримінації [11]. Студенти, зараховані за правилом 10% найкращих, демонструють високі академічні показники, а рівень їхньої успішності можна порівняти з показниками студентів, зарахованих за іншими критеріями, а в деяких випадках і перевищує їх. Це спростовує думку про те, що ця політика розмиває академічні стандарти [8].

Цільові стипендії та фінансова допомога. Надання стипендій спеціально для недостатньо представлених студентів може допомогти зменшити фінансові бар'єри на шляху до вищої освіти.

Франція впроваджує політику, спрямовану на покращення освітніх результатів у пріоритетних освітніх зонах (Zones d'Éducation Prioritaire - ZEP), орієнтованих на райони з високим рівнем соціального та економічного неблагополуччя. Хоча ці ініціативи не є прямою політикою вступу до вищих навчальних закладів, вони спрямовані на надання додаткових ресурсів, підтримки та втручання на початковому та середньому рівнях для покращення освітніх досягнень учнів у цих зонах, тим самим збільшуючи їхні шанси на доступ до вищої освіти [3].

Швеція запровадила альтернативний процес відбору для вступу до університетів, який враховує життєвий досвід і неакадемічні досягнення абітурієнтів, поряд із традиційними оцінками та результатами вступних іспитів. Цей процес покликаний урізноманітнити студентський контингент шляхом визнання ширшого спектру талантів і досвіду, роблячи вищу освіту більш доступною для недостатньо представлених груп населення. Альтернативний процес відбору сприяв урізноманітненню студентського складу шведських університетів. Дані свідчать про збільшення кількості студентів з різним соціально-економічним походженням, етнічних меншин та нетрадиційних освітніх траєкторій, які вступають на програми вищої освіти [10].

Програми підтримки. Такі ініціативи, як наставництво, репетиторство та тренінги з культурної інклюзії, покликані підтримати академічну та соціальну інтеграцію студентів з числа меншин.

Програма допомоги в навчанні для корінних народів (ITAS) – це національна програма, яка забезпечує академічне репетиторство для корінних австралійських студентів як на рівні вищої освіти, так і на рівні TAFE (технічної та професійної освіти). Програма має на меті покращити результати навчання, пропонуючи додаткове репетиторство з предметів, де студентам може знадобитися додаткова допомога. Студенти, які беруть участь у програмах репетиторства та підтримки, таких як ITAS, часто демонструють кращі оцінки та академічну успішність. Це пов'язано з індивідуальною допомогою, яку вони отримують, що допомагає їм долати академічні труднощі та набувати впевненості у навчанні. Ця ініціатива є частиною ширших зусиль, спрямованих на підвищення рівня участі та успішності студентів корінних народів у вищій освіті [12].

Програма Studienbrücke призначена для підготовки студентів з окремих країн до навчання в університетах Німеччини. Вона пропонує вивчення німецької мови, тематичні навчальні курси, міжкультурну підготовку та наставництво, зосереджуючись на студентах, які бажають вивчати STEM (науку, технології, інженерію, математику). Ця програма має на меті сприяти академічній та соціальній інтеграції іноземних студентів у німецьку систему вищої освіти [1].

Висновки

У результаті проведеного дослідження, можна дійти висновку, що вивчення політики позитивної дискримінації в освіті в різних контекстах – від позитивної дискримінації в США до системи квот в Індії, від програм підтримки студентів корінних народів в Австралії до альтернатив-

них практик вступу до університетів у Швеції – дозволяє сформулювати чітке розуміння її наслідків, результатів і викликів. Цей синтез глобальних освітніх стратегій і теоретичних досліджень дає багатовимірне уявлення про те, як освітня рівність і розмаїття реалізуються в усьому світі.

Ефективність позитивної дискримінації в системі освіти, зокрема системи квот, цілісних критеріїв вступу та цільових програм підтримки, сприяла збільшенню розмаїття в освітніх закладах. Ця політика відкрила двері для історично маргіналізованих груп, пропонуючи їм доступ до освітніх можливостей, які раніше були недоступні. Вона залежить від чіткого законодавчого закріплення та наявності механізмів контролю за її впровадженням.

Різноманітність підходів до позитивної дискримінації – від системи резервування в Індії до альтернативних практик вступу у Швеції – підкреслює цінність міжнародної співпраці та обміну знаннями. Вивчення успіхів і викликів політики в різних країнах може сприяти ефективнішому впровадженню та адаптації стратегій освітньої рівності.

Незважаючи на свої успіхи, політика позитивної дискримінації стикається з постійними викликами, включаючи дебати щодо меритократії, потенціалу посилення поділу на основі ідентичності та забезпечення сталості результатів. Існує постійна потреба в оцінці та коригуванні політики, щоб збалансувати цілі рівності з побоюваннями щодо якості та справедливості.

Насамкінець стаття підкреслює важливість аналізу політики позитивної дискримінації, яку конкретні освітні стратегії можуть відігравати у подоланні системної нерівності. Окрім цього, підкреслюється необхідність того, щоб ця політика була частиною ширшого, цілісного підходу до освітньої реформи, який враховує соціально-економічний та культурний контексти освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Aachen University. (n.d.). The Studienbrücke Program. URL: <https://www.rwth-aachen.de/go/id/fwjwg/lidx/1>.
2. Bell D. Affirmative Action: Another Instance of Racial Workings in the United States. *The Journal of Negro Education*. 200. Том 1/2, №. 69. С. 145–149.
3. Benabou R., Kramarz F., Prost C. Zones d'Education Prioritaire: Quels moyens pour quels résultats? Princeton : Center for Research in Economics and Statistics., 2003. 38 с.
4. Crenshaw K. On Intersectionality: Essential Writings. New York : The New Press, 2017. 255 с.
5. George A. Reservation in India – Explained in Layman's Terms. URL: <https://www.clearias.com/reservation-in-india/>.
6. Gisselquist R., Kim M. Affirmative Action Policies to Increase Diversity Are Successful, but Controversial, Around the World. *United Nations University*. URL: <https://unu.edu/article/affirmative-action-policies-increase-diversity-are-successful-controversial-around-world>.
7. Guinier L. Confirmative Action. *Law & Social Inquiry*. 2000. No. 25(2). С. 565–583.
8. Kamis R., Pan J., Seah K. Do College Admissions Criteria Matter? Evidence from Discretionary vs. Grade Based Admission Policies. Bonn : Institute of Labor Economics, 2022. 63 с.
9. Lindner J. Harvard University Diversity Statistics And Trends in 2024. *Gitnux*, 2023. 16 с.
10. Admissions Practices in Sweden. *Higher Education Admissions Practices An International Perspective*. Great Britain, 2020. С. 203–216.
11. McGee K. With race-based admissions no longer an option, states may imitate Texas Top 10% Plan. *The Texas Tribune*. 2023. С. 1–12.
12. Indigenous tutorial assistance scheme policy. URL: <https://industry.nt.gov.au/publications/business/policies/indigenous-tutorial-assistance-scheme-policy>.
13. Radhika R. Latest All India Survey of Higher Education (AISHE): What it says on female enrolment, takers for Arts and Science. *The Indian Express*. 2024. С. 1–17.
14. Totenberg N. Supreme Court guts affirmative action, effectively ending race-conscious admissions. URL: <https://www.npr.org/2023/06/29/1181138066/affirmative-action-supreme-court-decision>.